

EURÓPA ÉS ÁZSIA KÖZÖTT

avagy

I. MAGYARORSZÁG ÉS ÁZSIA

és

II. OROSZORSZÁG ÉS EURÓPA

I.

Minden kisiskolás tudja, mit jelentenek ezek a szavak: Európa és Ázsia. Egy kicsit nagyobb iskolások azt is tudják, hogy melyik, hol végződik, illetve, hogy a másik hol kezdődik. Még nagyobb iskolások azt is tudják, hogy ezt a két összenőtt sziámi-kontinentestvért Eurázsianak hívják, és Herodotosz nevezte el ezeket így. Európa eredetileg csak Hellászra vonatkozott, de a földrajztudomány atyja kiterjesztette a ma is ismert Európa területére. Ázsia pedig valamelyik sémi szóval „jó földet”, vagy „keleti földet” jelentett. Dr. Samuel Google-tól én is tudom az alábbi adatokat:

Európa területe: 10 millió km² (Magyarország ennek kb. 1%-a)
Lakosainak száma: 700 millió (hazánk lakóinak száma kb. 10 millió)
Laksűrűsége: 70 fő / km² (hazánk laksűrűsége nagyobb, kb. 100 fő/km)

Ázsia területe: 40 millió km² (Európánál 4-szor nagyobb)
Lakóinak száma: 4000 millió (Európánál kb. 5,5-ször nagyobb)
Laksűrűsége: 100 fő/ km² (Európánál kb. 1,5-szer nagyobb)

(A szerkesztő megjegyzése: az adatok a könnyebb áttekinthetőség kedvéért, gorombán kerekítve vannak.)

Hol kezdődik Ázsia? Herodotosz talán nem is hallott az Ural hegységről, sőt a Jaik folyóról se, hiszen ez volt a mostani határfolyó (az Urál) eredeti neve, ezért mindenki maga eldöntheti, hol kezdődik Ázsia? Az angolok szerint Dovernél, a franciák szerint a Rajnánál, valamelyik osztrák miniszter – Kaunitz, vagy Metternich szerint –, Ázsia a Lajtánál kezdődik. A magyarok szerint Ázsia Csapnál kezdődik, mert ott nő a vasúti nyomtáv 16 centimétert. A kérdés Magyarországon úgy vetődik fel, hogy országunk Kelet- Közép- Európában van-e, azaz Közép- Európa keleti felén, vagy Közép-Kelet-Európában, azaz Kelet-Európa közepén. A kettő nem ugyanaz. Sőt egyesek egyenesen hazánkat sértő módon, a rosszhírű Balkánra helyezik. A kérdés eldöntése felett komoly férfiak vitatkoznak, tudományos folyóiratok cikkeznek e tárgyban, sőt erről konferenciát is hívtak össze.

EURÓPA ÉS ÁZSIA HATÁRVONALA KULTURÁLIS ÉS VALLÁSFELELEKEZETI ALAPON SZERKESZTVE

Dolgozatunkban Európa fogalmát mint a zsidó gyökerekből táplálkozó kereszténység katolikus és protestáns válfajának uralma alatt fejlődő területeket határoztuk meg. Ez az Európa nem azonos a földrajzi Európával, és időben változó. Így kiesett kultúránk bölcsője Hellász, de másik szülőháza, Palesztina, Izrael, viszont csatlakozott hozzá. Ezt az is bizonyítja, hogy sportolói indulnak az európai kontinens bajnokságokon.

De országunk a változó meghatározások miatt jöttányit sem mozdul el a glóbuszon. A pohár félig tele van, vagy félig üres? Mos az a menő, hogy mi Európa közepének keleti felén táboroztunk le. Hazánk elhelyezkedésének meghatározása napjainkban a napi politika vitatémája lett. Itt jelzett felemelt kézzel „állj”-t Árpád apánk. Az orosz „utca embere” viszont, ha Európát említi, magát nem érti oda. Európát mások, idegenek, sőt gonosz idegenek lakják, és ők maguk nem tartoznak közéjük.

Nem vitatható, hogy amilyen régi időre a tudomány röntgenszeme vissza tud nézni, a magyarok Ázsia és Európa határvidékéről származnak, az Urál valamelyik nyugati (európai), vagy keleti (ázsiai) oldaláról, de mindenesetre keletről. A vezető réteg, Árpád et co. mindenesetre úgy tudta, hogy ők a nagy hun fejedelem, Attila örökségét jöttek visszaszerezni a Kárpát-medencébe. Árpádot Attilától 450 év, 15-18 emberöltő választja el. Elvileg nem abszurdum, hogy egy arisztokrata család emlékezete ennyi időre visszanyúljon. Az írásbeliséget nélkülöző időkben, az emberi emlékezet másképp működött, mint ma. A mobil telefon korában hány telefonszámot jegyzünk meg fejben? Persze az is lehet, hogy a nyugati krónikaíró szerzetesek a kalandozó magyarokat hunoknak nézték, és a magyar kollégájuk, jelesen Kézai Simon az ő szövegeiből konstruálta a hun- magyar rokonságot. Attila halála és a honfoglalás között sok évszázad telt el, és a hun birodalom a krónikaíró korára (XIII. század vége) rég elenyészett. Ezt a sokévszázados történelmi hiátust Kézai lezseren átugorja. A nagyhírű „elődök” emlékezete élt a magyar nép tudatában, anélkül, hogy ennek kézzelfogható (lapáttal kiásható) alapja lenne. Az emlékezés, ha nem is igazolható, akkor is máig ható objektív tényező.

A bizánci császár, pedig neki fejlett kémiszolgálat, és a hunokról komoly levéltári dokumentáció állt rendelkezésére, valamint egy egész hadseregnyi tolmácsot foglalkoztatott, a magyarokat türköknek és nem a hunok utódainak nézte – mert ezen a néven írt róluk. Lehet, hogy az okozta a tévedést, hogy a magyar politikai osztály, amelyikkel, mint követekkel ő kapcsolatba került, valamiféle török nyelvű volt, vagy legalább is tudott ezen a nyelven. Ez könnyen előfordulhat, hiszen a IX. században a magyarok a türk nyelvű kazárok birodalmának alattvalói voltak.

A kazár Birodalom a Fekete-tenger és a Kaspi-tenger között uralta a sztyeppét. Déli határát a Kaukázus magas hegyvonulata határolta. Déli és keleti szomszédai Bizánc, Perzsia és a feltörő Arab kalifátusok voltak. Az arabok áttörését a Kaukázus hegyei állították meg, ahogy Európa átellenes oldalán a Kordovai kalifátus zöldzászlós seregei a Pireneusi hegyekben akadtak végleg el. A kazár kaganátus a magyar népvándorlás útjába esett, és a magyar törzsek a kazárok segédnépévé váltak. Átvették a helybeli államszervezés egyes vonásait: nálunk is külön vallási-táltosi és külön katonai vezetés lett rendszeresítve. A honfoglalás idején, amikor a magyarok már elhagyták Kazáriát, három kabar törzset magukkal ragadva, valamint

nyelvünkbe bekerült egy csomó türk szó, amit a nyelvészek kipcsák néven emlegetnek. A főtáltosi és fővezéri szisztéma a IX. század végén még mindig létezett, de a krónikákban csak halvány nyoma maradt fenn, mert a krónikák a főtáltos, Árpád utódainak uralkodás alatt születtek, és a főhadvezér Kurszán emlegetése nem lett volna pízsi. A korabeli nyugati krónikák Árpádról nem is tudnak csak, a magyar történelmi tudatból kiradírozott Kurszán vezérről beszélnek a Honfoglalással kapcsolatban.

Emlékezzünk meg egy tudományos vitáról, amely a XIX. század második felében folyt és Ugor-Török háború névre hallgatott. Valóban eleinte a múlt századra jellemző békés, politikamentes eszközökkel zajlott. Ne felejtsük el, hogy még a XIX. században vagyunk, amikor még senki sem gondolta, hogy utána a borzalmas XX. század következik. De a szakállas tudós férfiak a szótövek, fonémák, ragok, morfémák párviadalába belekeverték hazafias, nacionalista felhangokat. A magyar nyelv származása volt a tét: türk, vagy finn-ugor? A békés, halszagú rokonságot, vagy a harcos lovas népeket tekintjük-e őseinknek?

A türk nyelvek híveinek a türk nyelvekre is jellemző hangrendi illeszkedés, a nyelvtani nemek teljes hiánya, valamint a nagyszámú magyar-török szógyök-azonosság volt a fő érve. Az ugor párt hívei a finnugor és a magyar nyelvek nyelvtani szerkezetének hasonlóságára hivatkoztak. Ma is ezt tekintik a nyelvrokonság legfőbb bizonyítékának. A türk tábor az ungristákat hazafiatlanoknak bélyegezték, mert a lenézett, akkor még államnélküli finneket hazudják elődeinknek, akik még egy nyomorult NOKIA mobiltelefont, se tudnak összebarkácsolni.

Tulajdonképpen a vita nem is tartozik tárgyunk körébe, hisz mindkét nyelv, a finnugor és a türk nyelvcsalád ázsiai. Sőt, napjainkban vannak olyan teóriák is, hogy ezek mindketten távoli rokonok és együtt az altáji nyelvekhez tartoznak. Így a nagy háború okafogyottá vált. Úgy vagyunk ezzel, mint a ptolemaioszi és a kopernikuszi világkép sok máglya-áldozatot követelő összecsapásával. Most azt mondják a hozzáértők, hogy az csak nézőpont kérdése, mi mi körül forog: a Föld a Nap körül vagy fordítva.

Az hogy a magyar őshaza, a magyar nép bölcsője Ázsiában ringott, nem vitatható. Ezt számtalan költő is megverselte. Kölcsey még a Himnuszba is belefoglalta Attila apját, Bendegúzt, és verses önéletrajza, (amiből csak a kezdő hexameter-sor készült el) így hangzik:

„Büszke magyar vagyok én, keleten nőtt törzsöke fámnak.”

Ady szerint a Hortobágy poétája – azaz ő maga –, „Kúnfajta, nagyszemű legény volt”. A róla készült remek művészfényképek hitelesítik a költői kép fiziognómiailag igaz voltát.

Hosszú vándorlások során a magyar törzsek az Etelköznek nevezett helyen állapodtak meg. A fegyverforgató férfiak kalandoztak, azaz külföldi hatalmaknál vállaltak bedolgozó hadi munkát, részint fizetségért, részint a megszerezhető zsákmányért. Külföldi kalandozásuk során kinézték maguknak

a Kárpát-medencét, ami tökéletesnek tűnt, mind gazdasági, mind stratégiai értelemben. Földművelésre, állattartásra, halászatra alkalmas, a folyókban tej és méz folyt. Ha olvasták volna az Ótestamentumot, azt mondták volna, hogy ez jobb, mint a Kánaán, mert a Kárátok koszorúja csak helyenként, jól védhető, könnyen eltorlaszolható, szűk szorosokon keresztül támadható, különben is tudták, hogy ők képviselik a nagy népvándorlás utolsó hullámát. Ám az utolsóelőtti hullám, a besenyők, akkor érték el a magyarokat, amikor a férfiak, vagy 20.000 harcos, éppen külföldön „dolgozott”. Bizánci megbízásból a bolgárok ellen hadakoztak. Átmentek tehát, az amúgy is jövőre hazának kiszemelt Kárpát medencébe hont foglalni. Hálásak lehetünk a besenyőknek, mert különben még most is Dél-Ukrajnában élnénk, és nem életbiztosítás.

Az új hazának egyetlen sebezhető pontja volt. A nyugati határszakasz bizonytalan, könnyen támadható, itt nem segít akármilyen széles, akár a bécsi medencéig elnyúló gyepű-rendszer sem. Erre a problémára politikai megoldást kell keresni. Fél évszázadnyi pusztító-felőrlő, kalandozásoknak elkeresztelt hadjárat sem volt elégséges a nyugatról fenyegető erő meggyengítésére. A német-római birodalom páncélba öltözött lovagjai még mindig félelmes erőt képviseltek. A Lech-mezei és az ausburgi csatában legyőzték a magyar harcosokat, és az elfogott vezéreket felakasztották. Ez így nem mehet tovább! Géza fejedelem és főleg fia, I. István megtalálták a legjobbnak tűnő megoldást. Vállalva a rendkívül népszerűtlen, lázadásokat provokáló, és ezek véres letörését követő lépéseket, beléptették Magyarországot a katolikus Európai Unióba. A csatlakozást a római pápa, amúgy a német császár házitanítója, egy koronával igazolta vissza. Az a gesztust, hogy a koronát nem közvetlenül a német császártól, hanem hivatól, a római pápától kaptuk, a történetírás az ország függetlenségének bizonyításaként értékeli. És, hogy a koronaküldésből ne lehessen arra következtetni, hogy Magyarország a római pápa hűbérese, azt is kifundálták, hogy a pápa a koronát nem is a magyar, hanem a lengyel királynak csináltatta az udvari ötvössel, de egy angyal rávette, hogy eredeti tervét megváltoztatva, a királyi jelvényt Esztergomba küldje. Mellesleg, jegyzem meg, a nyugati határ bizonyult a legviharállóbbnak. Az országhatár északon, keleten és déli irányban az ezer év alatt, akár 500 kilométereket is ide-oda mozgott, míg a nyugati határ legfeljebb 10-20 kilométereket oszcillált.

Az első Árpád-házi királyok idejében a keresztény unió véglegesen nyugati és keleti részre szakadt. 1054-ben az aktuális pápa küldöttsége és a konstantinápolyi pátriarcha kölcsönösen kiátkozták egymást, és az átok majdnem ezer évig volt érvényben (hatástalanul), mígnem a felek 1964-ben visszavonták. A nagy egyházszakadás alapvető oka a két vallásfelekezet hívei szerint az volt, hogy a Bizánc-központú teológia szerint a Szentlelket egyedül az Atya hozta létre, a Róma-központú tudósok szerint, ebben a Fiú is közreműködött. Ezt a szuperbonyolult problematikát a Jézustudomány,

kanonikus nevén, krisztológia taglalja. A kérdés a dogmatika lényegét érinti. A monoteista, egyistenhívő zsidó hitből kisarjadt kereszténység maga is egyistenhívő volt. De akkor hová tegyék Jézus Krisztus istenített személyét? Már van egy monoisten! Nem fokozhatják le a megváltót egyszerűen emberré! Akkor legyen isten fia, vagy maga is isten-ember. A gondokat növeli a harmadik személy, a Szentlélek. A megoldhatatlan ellentmondáshalmaz számtalan eretnekség forrásává vált. (Zárjelben utalok arra, hogy a szintén monoteista iszlám elkerülte ezt a problémát: Allah csupáncsak isten, és Mohamed csupáncsak anyaszülte egyszerű ember, az isten prófétája, aki ugyan végül embereknél szokatlan módon, az égbe lovagol. Punktum.)

Már utaltunk arra, hogy az Európa és Ázsia közötti határvonalat ki-kisaját ízlése szerint húzhatja meg. A napjainkban legelterjedtebb felfogás szerint a határ éppen a két keresztény vallás elterjedési területe között húzódik, pedig valószínűleg mindkét oldalon zömmel ateisták élnek. Természetesen, ennek okai arra az időre nyúlnak vissza, amikor még a vallás döntő szerepet játszott az emberek gondolkodásának kialakulásában. Az egyházszakadás számos társadalmi és néplélektani következményére ehelyt nem térünk ki, most csak a két kontinens határainak kijelölése a feladatunk. Mivel a régi időkben, az írástudás az egyháziak monopoleuma volt, könnyen lehet, hogy a vallás szerepét túlbecsüljük, mert főleg csak a papok irományai maradtak ránk. Képzeld el, hogy egy nagy katasztrófa után a XX. századból csak a Pravda bekötött példányai maradnak fenn. Mit tudna az utókor rólunk?

Az előbbieket szerint az Árpád-korban – mint ahogy napjainkban is – Magyarországot délről és keletről Ázsia vette körül. Miután áttelepítettük fánk törzsökét keletről „nyugatra”, keleti kapcsolataink nem szűntek meg. A nexus kétirányú volt: vagy mi mentünk oda, vagy ők jöttek ide. Néha leánykérőben, de legtöbbször hódítóként. A két legnagyobb szomszédunk – Oroszország és Bizánc – esetében mindkét kapcsolatfélére volt bőségesen példa. Európát két másik erőközpont képviselte: a német-római birodalom és a Róma-központú katolikus pápaság. (Az ötödik erőközpont, a muszlim világ, hazánk történetében egyelőre még nem játszott szerepet.)

A magyar-bizánci kapcsolatok még az Etelközi időkben kezdődtek és rablóhadjáratok formájában realizálódtak, valamint hasonló módon folytatódtak a honfoglalás után is. Ismeretes az a legenda, hogy egy magyar törzsfőnök buzogányával betörte a bizánci várkaput. Ebből a garázda rongálásból az az igaz, hogy a magyar lovasok eljutottak a város határáig és annyi zsákmánnyal ügettek haza, amennyi nyeregkapájukban elfért. Az államalapítás után a magyar-bizánci politikai viszonyok hűvösek voltak, mert két törzsfő – Gyula és Ajtony – Bizánc hittérítő hatására felbuzdítva, ellenállt István király katolizációval megideologizált központosító törekvésének. A két ellenálló hatalmasság az ortodox, keleti kereszténység híve volt. Bizánc általában igyekezett bővíteni hatalmát észak felé is. Ennek formája a saját hitének terjesztése volt.

Jó példa erre a Moráviába behatolni igyekvő pravoszlávia. A történet több szempontból is érdekes. Jóllehet a dolog még a honfoglalás előtti évtizedekben történt, és akkor még a szlávok lakta Morávia a Dunántúlra is lenyúlt és a németek (frankok, szászok) érdekkörébe tartozott. Másodsorban figyelemreméltó, mert jól dokumentált, hogyan születik egy általában, analfabéta barbár nép írásbelisége. Az ABC-t – a tűz után a legfontosabb emberi találmányt –, nem Prometeusz lopta el az istenektől.

Ezesetben a bizánci császár kiválasztott két szláv nyelven tudó szerzetest, hogy menjenek el téríteni Moráviába, ott hirdessék az igét, és ehhez alkossák meg a helyi nyelv leírására alkalmas írást. A szláv nyelv hangjait hallomásból görög betűkkel próbálták jelölni, ez nem könnyű feladat, mert minden nép a hangokat egy kicsit különbözően artikulálja. Mi is több száz ismerősünk hangját megismerjük, bár mindenki egy kicsit eltérően ejti a hangokat. Amilyen hangra egyáltalán nem találtak a göröghöz hasonlót, vagy maguk találtak ki új grafikai jeleket, vagy mellékjeleket rajzoltak a betűkhöz, esetleg más nyelv betűit alkalmazták. A két pap, Cirill és Metód, a héber betűket használta a görögből hiányzó „C” és „S” hangok jelölésére. A dolog historikumához tartozik, hogy a két görög pap elnyerte a Római pápa engedélyét az anyanyelvű misézésre, pedig a katolikus egyház – ellentétben az ortodox egyházzal – 1965-ig ragaszkodott a régen már holt latin nyelvhez, mint az univerzalitás, a nemzetek felettség szimbólumához. A magyar írásbeliség is hasonlóan született, de természetesen a latin ABC képére és hasonlatosságára. A magyar írást megalkotók nem ötlöttek ki új grafikai jeleket, hanem mellékjelekkel és a betűk kombinációival, illetve megkettőzésével operáltak.

Amikor Szent István legyőzte az ellenálló főurakat, az őket támogató Bizánccal is baráttá lett a viszony, és István király részt vett Bizánccal együtt a Bolgár cár országának likvidálásában, így Bizánc és Magyarország határosak lettek. A jó viszonyt igazolja, hogy István király a Bizánccal hűbéri viszonyban lévő Velencei dózse fiához adta egyik hűgát. A vőlegény megfogta az isten lábát, mert a menyasszonnyal együtt a magyar trón is ölébe hullott. Orseolo Péter volt ez a szerencsefi. Bizánc, bár területét és régi hatalmát megtépták a muszlim arabok és nyomukban lihegő szeldzsuk törökök, még mindig tekintélyes országnak számított. Még működött a konstantinápolyi udvar világraszóló fénye, merev művészete és kultúrája. Nagy megtisztelésnek számított, hogy a császár koronát adományozott a magyar királynak. A korona még most is megvan, de aktuálisan nincsen király, aki viselhetné. A császári udvarban néha volt magyar királykisasszony-menyasszony, nevelkedett ott magyar trónkövetelő, aki onnan importálta a királyi kancellária írott ügyvitelének modern ötletét.

Amikor a magyar királyok szemet vetettek a dalmát tengerpartra, a Bizánc védnökség alatt álló Velence birtokára, Bizánc már nem tudta Dalmáciát megvédeni, így Horvátország a magyar korona birtoka lett és

maradt egészen Trianonig. A hazai turistákat azonban ez cseppet sem zavarja az Adriai tenger élvezetében. Lehet benne lubickolni napjainkban már útlevíl és, (helyenként) fürdőruha nélkül is.

Nézzük, milyen lett a magyarok és a sztyeppei földieink közötti viszony?

A besenyők, akiket az orosz évkönyvek saját nevükön pecsenyégnek neveznek a XIII. századig eleinte az orosz fejedelmek ellen, majd kun társaikkal együtt az Oroszországra törő tatárok ellen harcoltak. A megsemmisítő tatár győzelem után egyik törzsük Tonuzuba vezetésével bekéredzkedett Magyarországra, ahol Nagy Lajos koráig külön besenyő ispán foglalkozott ügyeikkel. Szálláshelyeikről sok helynév árulkodik.

A kunok, akiket az orosz évkönyvek poloveceknek (vö.palóc) neveznek szintén a tatárok miatt kértek bebocsátást Magyarországra. IV. Béla szívesen fogadta őket, mert a várható tatár támadás ellen kívánta őket felhasználni. De egy sajnálatos incidensben, vezérüket, Kötönyt meglincseltek. Erre a kunok duzzogva kivonultak az országból, és a király csak a tatárdúlás után tudta visszakönyörögni őket. (Lehet, hogy a kunok féltek még egy, a tatároktól elszenvedendő vereségtől.) Viszonyuk ezután rendeződött, olyannyira hogy IV. Béla kun hercegnőt választotta menyének. A kun anyától származó unokája, IV. (Kun) László, annyira szerette a kun nőt, hogy a pápa levélben megintette, és erényesebb magatartásra ösztönözte. A hűtlen, nem keresztényhez méltó életet élő IV. László, viszont méltó lenne Bécsben egy szoborra, mert ő segítette egy csatában a német-római császári trónra az első Habsburgot, amely rangot ez a család megtartotta, amíg csak a birodalom létezett (1806-ig) és a magyar trónra addig, amíg ez a stallum is egyáltalán létezett. Ez az „ész csele”

A kunok külön, a vármegyéktől független kapitányságokban éltek, és teljesen elmagyarosodtak. A reformáció korában még feljegyezték egy kun (türk) nyelvű miatyánkat, amit már alig értett valaki. Adminisztratív függetlenségük a törökök kivonulásáig élt, amikor a király az ország újra rendezése során a kun területet eladta a Német Lovagrendnek. A nyakas kunok ebbe nem nyugodtak bele, és 50 évvel később összegyűjtöttek egy csomó pénzt és visszavásárolták függetlenségüket (Redemptio=megváltás). A kiegyezés után a többi egyszerű magyarral együtt beolvasztották őket a megyerendszerbe. Öntudatuk még mai napig is él. 2004-óta négyévenként megrendezik a Kunok Világtalálkozóját.

A jászokat együtt emlegetik a kunokkal, pedig ők indoeurópai származású nép. Rokonaikat a Kaukázusban oszétnek nevezik. Nálunk együtt élnek a kunokkal, és az különbözteti meg őket, hogy ellentétben a kunokkal, zömmel katolikus vallásúak.

A magyarok ázsiai szomszédai

orosz fejedelem

bizánci császár

török szultán

Besenyő Vezér XII.sz.

besenyő harcos

kun férfi

tatár lovas

Még három ázsiai kapcsolatunkról kell megemlékeznünk, a tatárokról, a törökökről és az oroszokról.

A nálunk tatároknak hívott mongolok, miután birodalmukat keleten egészen Pekingig kiterjesztették, 1223-ban bejelentkeztek Oroszországban, és a Kalka folyónál megsemmisítő vereséget mértek az egyesített orosz- kun hadseregére. Győzelmük öröme az elfogott fejedelmeket a földre fektették, rájuk deszkapallókat helyeztek és ezen a platón „fecerunt magnum áldumás”. Később egy oda vetődött magyar szerzetessel udvariasan – hisz még nem vagyunk a XX. században – hadat üzentek a magyar királynak. 1240-ben meg is jelentek nálunk és másfél év alatt végigdúltak Magyarországot, majd se szó se beszéd, kivonultak az országból. Az országlakosok 40-50%-a odaveszett. Balsors tépte hazánkat ennél nagyobb veszteség sohasem érte. Az akkori hatóságok várták, hogy visszajönnek, de csak sok száz év múlva, mint a törökök segédcapatai, sokszor jelentkeztek újra hasonló kegyetlenséggel, egészen Mária Terézia idejéig.

A törökökkel való találkozás sem volt barátságosabb, de sokkal tovább tartott, hiszen írásban dokumentált történelmünk több mint fele, kisebb-nagyobb megszakításokkal török-magyar háborúskodással telt el. Az oszmánok a XIV. század elején másztak át Európába, a Balkán délkeleti csücskére és rögtön találtak az elzavarásukra szerveződött kereszties csapatokkal, élükön a magyar királlyal, Luxemburgi Zsigmonddal. Az első próbálkozás, mint majdnem mind a többi utána következő kísérlet, csúfos vereséggel végződött. A törökök szisztematikusan jöttek felfelé a Balkánon, egymásután elfoglalva a balkáni országokat, amelyeket a magyarok, mint az ország előőrseit, hiába támogatták. A moszlim hadsereg, az akkori világ legjobban szervezett ereje, 1453-ban megmászta Konstantinápoly bevehetetlen falait és eljutott a magyar határig, de ott a délen kiépített végyvárrendszer kulcsörödjé alatt, Nándorfehértárnál a Hunyadi János vezette kereszties hadseregétől vereséget szenvedett és a következő 70 évben csak piszkálgatta Magyarországot.

Az új szultán, Szulejmán, megelégette teszi-toszi elődjei lanyha működését és kihasználva a zűrzavaros magyar belpolitikai viszonyokat legyőzte a nehezen összetákolt királyi hadsereget Mohácsnál és 15 év gondolkodás után elfoglalta Budát, és az ország középső egyharmadát, amelyet 150 évig uralma alatt tartott. A török hódoltság nagy pusztítást okozott, de nem volt döntő hatással az ország kulturális és vallási szerkezetére. A hódoltság gazdasági szempontból nem volt a törököknek jó business, de egy pár étellel gazdagította a magyar étlapot és féltucatnyi szóval a magyar szótárat. A török Magyarországot elsősorban felvonulási területnek tekintette a Német- Római birodalom megtámadásához, be Bécset többszöri próbálkozásra sem sikerült elfoglalnia.

Az orosz-magyar kapcsolatok a földrajzi közelség okán még a magyar királyság megalakulása előtről datálódnak.

Géza fejedelem még Szvjatoszláv, az első, már szláv nevet viselő normann származású kijevi fejedelem felkérésére, részt vett egy Bizánc elleni, vereséggel végződött hadjáratban. A Szent István halála utáni zűrzavaros időkben I. András Kijevben dekkolt, ahonnan orosz feleséggel tért haza. Rajta kívül még három királyunk nősült onnan. (Úgy látszik az orosz lányok már akkor is szerették a magyar fiúkat. A múlt században a Szovjetunióban tanuló diákok közül sokan szintén onnan házasodtak, és sok házasság válással végződött.) Könyves Kálmán is kénytelen volt hazaküldeni anyukájához csapodár orosz hercegnő nejét.

A magyar királyok gyakran fegyveresen avatkoztak be az orosz trónviszályokba, sőt a határ menti Galíciát ideiglenesen el is foglalták és az akkor uralkodó király, II. Endre rögtön felvette címei közé „Gácsország királya” (Galícia) címet, és helytartójának a színdarabból ismert Bánkot nevezte ki. Az orosz krónikák a palatínusnak nevezett helytartót sötét színekkel festik le. „Kínozta a bojárokat és az egyszerű polgárokat, és kéjsóvársága nem ismert határokat. Megbecstelenítette a nőket, a papok feleségét és az apácákat” A felháborodott krónikaíró szerzetes Bánkot antikrisztusnak minősíti. A hódítás 1221-ben elveszett, a tartomány idővel az akkori Európa legnagyobb területű országához, Lengyelországhoz került, majd nagy kerülővel, Lengyelország felosztásakor az Osztrák-Magyar monarchia része lett.

Gyászos kapcsolatba kerültünk Oroszországgal 1849-ben. A story közismert, de az eseményekkel kapcsolatban véletlenül kezembe került egy könyv, amelyik, lehet, hogy elkerülte a történészek figyelmét. Egy Delvig nevű mérnökkari tiszt emlékiratairól van szó, aki fiatalkorában részt vett a forradalom leverésében. Ezt nem katonai hadjáratnak, csak rendészeti akciónak tekintette. Találkozott magas rangú magyar tisztekkel, akik közül egyesek akasztófán, vagy a kivégzőosztag előtt végezték. Feltűnt neki, hogy a művelt, nyelveket beszélő úriemberek mennyire tájékozatlanok az európai politikában. Nem tudták, amivel Szent-Péterváron már mindenki tisztában volt, hogy Európában Poroszország fogja a főszerepet játszani. Az az abszurd gondolat is eszükbe jutott, hogy a magyar trónra, amely a debreceni trónfosztás után üresen áll, egy orosz főherceget hívnak meg.

Magyarország, az I. Világháborúban hadban állt Oroszországgal, és többszázezer katona került hadifogságba. Oroszországban kitört a forradalom, majd Magyarországon a Tanácsköztársaság. Nemeskürty István, aki baloldali elkötelezettséggel nem vádolható, azt írja, hogy a Magyar Tanácsköztársaság a magyar politikai fejlemények logikus következménye, és nem a moszkvai ügynökök és a moszkvai pénz felbujtogató eredménye volt. Ezt a gondolatot azzal támasztja alá, hogy a táborokból szabadult magyar hadifoglyok majdnem mind a vörösök oldalán harcoltak a polgárháborúban, ellentétben cseh bajtársaikkal, akik a fehéreket támogatták. (Vajon Jozef Svejk közlegény, aki biztosan szintén fogságba esett volna, ha szerzője befejezi

zseniális művét, mit csinált volna?) Az érdekes jelenségre hallottam más magyarázatot is. A csehek úgy-ahogy meg tudták magukat értetni a hadikommunizmus által szorongatott lakossággal, míg a magyar legénység csak németül tudó tisztjein keresztül tudott tájékozódni a bolsevista agitátoroktól, akik között szép számmal akadtak szociáldemokrata érzelmű mozgósított magyar tartalékos tisztek.

A II. Világháború utáni szovjet kapcsolatokról bizvást elmondhatjuk, hogy nem a hazai fejlődésen alapultak. Nagyszerű eredményei közismertek, bár vitatottak, hibái, sőt bűnei közismertek és vitathatatlanok.

Az Ázsia felé kacsingatással az ugor-török nyelvészeti vita kapcsán már találkoztunk, de az mindenféle politikai hátsógondolat nélküli volt. A turulmadarat a milleneum idején is felhasználta a kormány, mert az országhatárokon a négy égtáj felé néző turul szobrokat állíttatott fel. Az ornitológiailag definiálhatatlan sasféle mesebeli madár (mint a griff, vagy fönix) az Árpádház totemállata volt, és a latin nyelvű középkori krónikákban is „turul” formában szerepel, mert a krónikaíró nem tudott latin nevet találni hozzá. Közvetlenül a fehérterror győzelme után alakult meg a szélsőjobboldali Turul szövetség, „A Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége”. A tagok magukat levettéknek hívták, a tisztségviselőket vezérnek, nádornak, íródeáknak szólították, és főleg zsidó társaik verésével foglalkoztak.

Amikor a nemzeti keresztény kurzus külföldi nyomásra konszolidálódni kényszerült, a Turul szövetséget is megregulázták, szintúgy, mint az összes szélsőjobboldali szervezetet, amelyektől sem volt idegen az ősi pogány szimbolika, mint például az Árpádsáv, amely hitük szerint a még Ázsiában, a Honfoglalás előtt rituálisan feláldozott Álmos főtáltos törzsszövetségének zászlaja volt. Példaképük a német nemzeti szocialisták is vallásellenesek, az ősi pogány mitológiát erőltetők voltak. Nem sajnálták a fegyverkezésre fordítandó szűkös valutakeretet arra, hogy Tibetbe antropológiai expedíciót szervezzenek, hogy koponyaméréssel bebizonyítsák: az árja faj onnan származik.

Ezek az Ázsia felé mutató áltudományos irányzatok az emigrációs tudósok között felerősödtek és nekik az uráli származás nem elég ősi, és nyelvünket egyenesen a suméroktól származtatják. Pedig Hóman Bálint is megmondta, hogy nem áll szóba azzal az emberrel, aki tagadja a magyar nyelv finn-ugor származását. A híres történész utolsó közjogi méltósága országgyűlési képviselőség volt a nemzetvezető, Szálasi Ferenc parlamentjében.

Napjaink nemzetvezetőjének politikájában, a könyvesboltok polcain, a televízió képernyőjén nap-nap után érezzük a „keleti szél” fuvallatát, de erről jobb nem beszélni.

II.

Azelőtt, hogy Puskin közhellyé vált költői képe szerint Nagy Péter a XVIII. század elején Oroszország falába ablakot vágott volna Európa felé vagy ahogy az alább sokat emlegetett zapednyikok szokták volt mondani, a langaléta cár kemény öklével betörte a befagyott ablaküveget, orosz katonacsizmák nem taposták Európa földjét. Az az orosz hadi potenciál, amely nemrég még a világelsőre aspirált, főleg belső, a különböző fejedelemségek közötti uralmi küzdelemmel volt elfoglalva, vagy harcolt a szteppén grasszáló nomád törzsek ellen, egyikét-másikját időnként szövetségesként felkérve. A X. század elején megpróbálta elfoglalni Konstantinápolyt. Ezer év alatt sem szűnt meg ez az ácsingózás az azóta régen Isztambullá lett város felé. A modern moszkvai parlament, a Duma egyik képviselője könyvében még mindig azt szorgalmazza, hogy Cargrátot (Isztambul ősi orosz neve) el kell foglalni, és még ezen túl javasolja Afganisztán, Irak és Irán birtokbavételét, hogy az orosz katonák megmohassák, amúgy viaszosvásznon szárú csizmáikat, az óceán vizében. (Zsirinovszkij)

A nevezetes ablaknyitás előtt orosz katonák csak a saját területük szélén szerepeltek a történelmi atlasz lapjain. Háborúztak a Német Lovagrend ellen, aki hittérítés ürügyén, (a pravoszláv oroszokat a katolikus hitre szerették volna átnevelni), el akarták foglalni Oroszország leggazdagabb városát, Novgorodot. Az oroszok Alekszandr Nyevszkij vezetésével győztek egy befagyott tó jegén vívott csatában. Ez, a nem túl jelentős összecsapás arról nevezetes, hogy Eisenstein zseniális filmet forgatott róla erős fasisztaellenes élel. A film nálunk Jégmezők Lovagja címen futott. Amikor a különben kiváló német-szovjet viszony rövid időre fegyverbarátsággá alakult, a film természetesen lekerült a vászonról. A mű arról tanúskodik, hogy egy igazi alkotó a legdirektebb propaganda célból készített anyagot is tökéletes mesterművé tudja formálni.

300 év múlva a nem egészen épelméjű, a sorszám szerint IV. a Rettegett epitetonnal feldíszítet Iván háborúba keveredett Európa legnagyobb területű országával, az egyesített lengyel-litván unióval, amelynek élén honfitársunk, Báthory István állt. Ezt a hosszú háborúskodást azért nem tekinthetjük Európai háborúnak, mert zömmel későbbi orosz, (pillanatnyilag) belorusz és ukrán területen folyt. A hosszú, két évszázados, váltakozó eredménnyel zajló csatározások eredményeként az oroszoké lett Nyugat-Oroszország egy része, Belorusszia, Ukrajna nyugati fele, a Dnyepr-folyó jobbparti része. Keleti fele, azaz az oroszlakta rész, amelyik most – 2014-et

írunk – Oroszországhoz maradt, és lakói most haza szeretnének menni, jobban mondva Oroszországhoz szeretnének csatlakozni. A „testvéri tankok” meginvitálása ez esetben valóban a lakosság vágyait tükrözi. Magasan a legnépesebb nemzeti kisebbséget ma Európában az oroszok alkotják.

A XVIII. század közepétől kezdve a Nagy Péter által nyitott ablakon keresztül egyre gyakrabban tűntek fel a zöld egyenruhát viselő orosz csapatok az európai csatatereken. Beszálltak az osztrákok pártján az Osztrák Örökösödési háborúba, és egészen a Rajnáig eljutottak. Ez volt az a háború, amelyhez Mária Terézia, karján a jövő II. Józseffel, a magyarok életét és vérének kunyorálta ki.

A hétéves háborúban is részt vettek az oroszok, sőt egy időre Berlint is elfoglalták. Büszkén is mondogatják, hogy ők háromszor is voltak Berlinben, míg a németek csak egyszer közelítették meg Moszkva egy külvárosát, - a helyet most remek, óriási acél spanyolvasokat formázó emlékmű jelöli, - de bevenni egyszer sem tudták. A háborúban a poroszok vesztesre álltak, amikor az orosz trónra lépő új cár, aki Nagy Frigyes feltétlen híve volt, visszarendelte az orosz csapatokat és a poroszok megmenekültek a csúfos vereségtől. Egy ilyen szerencsés fordulatban bízott Hitler is, aki remélte, hogy az ellene alakult természetellenes szövetség felbomlik. Fel is bomlott, de a németek számára túl későn, mert akkor már a Führer öngyilkos lett, és Reichstag romjain sarló-kalapácsos szovjet zászló lobogott.

A francia Forradalom, illetve a Napoleon ellen alakult számtalan koalíció legtöbbszörében Oroszország részt vett. Az egyik első koalícióban a Szuvorov vezette orosz hadsereg győzött is Észak-Itáliában és Svájcban, mert Napoleon éppen házon kívül volt: Egyiptomban turnézott. Ez a hadsereg Magyarország területén masírozott keresztül minden incidens nélkül. Erről én, egy dolgozatra készülve, az ötvenes évek első felében a katonai könyvtárban olvastam. Lehet, hogy azóta szörnyű atrocitásokra derült fény. Amikor Napoleon az orosz hadjárat kudarca után hadseregének romjaival hazakullogott, a győztes hadvezér, Kutuzov, azt javasolta a cárnak, hogy a határon túl ne üldözzék a franciákat, mert ez a megvert Napoleon Oroszországra már nem lehet ártalmas, vesződjenek vele a többiek. A cár, I. Sándor nem hallgatott az öregre és csapataival diadalmasan belovagolt Párizsba és a győztesek bécsi kongresszusán, két keringő közti szünetben, megalakította a Szent Szövetséget Európa forradalomtalanítása érdekében. A cár szorgalmasan eljárta a Szövetség kongresszusaira, de az időnként külföldön fellángoló forradalmak elfojtásában nem vett részt. (A megszállt lengyel terület nem számított külföldnek.)

Utóda, I. Miklós is csak egyszer tett külföldön ilyet, de pünkt Magyarországon, 1849-ben. Tette ezt annak ellenére, hogy külpolitikai érdekei azt követelték, hogy Ausztriát minél gyengébbnek lássa, tekintettel balkáni érdekeik ütközésére. Egy győztes forradalom Magyarországon szörnyen veszélyes lett volna számára, nemcsak otthon, hanem főleg a

lengyelek miatt, akik így is szporadikusan segítették a magyar „lázadókat”, sőt Bem és Dembinszki személyében részt vettek a forradalmi honvédsereg vezetésében.

I. Miklós
(1825-1855)

A krimi háború
(1853-1856)
Az első fényképes haditudósítás

Különben nem igaz az az állítás, hogy Miklós cár az április 14-i Függetlenségi Nyilatkozat miatt indította el Paskievics hadseregét. Ilyen gyorsan egy még gyalogosan vánszorgó hadsereg (kb. napi 8-10 km. sebességgel) el se ért volna harcolva Világosig.

A következő az orosz és az európai válogatott között mérkőzésre a Krim félszigeten került sor. Európát az angolok, a franciák, és a jövőendő Olaszország képviselőiben a Szárd királyság jelentette, megvédendő Európa beteg emberét, a török szultánt. Ausztria, elég hálátlanul nem vett részt az oroszok mellett a háborúban, pedig a magyar 48-as emigráció reménykedett az orosz és egyúttal az osztrák vereségben, mert ez egy chance lehetett volna a haza függetlenségének kivívására. A remélt osztrák vereség ezúttal elmaradt, de hiába jött utána két másik, Solferino és Königgretz, és ezek sem hozták meg Magyarország függetlenségét.

A régen érlelődő konfliktus a politikatörténetben „Keleti Kérdés” néven szerepel. Az európai nagy és közepes hatalmak meg akartak osztozkodni a hatalmas török birodalom örökségén, de teljes bukását nem kívánták. Az angolok elsősorban Indiát, a király/királynő gyémánt ékszerét féltették, főleg az oroszoktól, és mindannyian el akarták gáncsolni az orosz aspirációkat Isztambul, tehát a Dardanellák elfoglalására. Erre volt is okuk. Amikor annak idején Napoleon Egyiptomba ment, Nagy Sándor példáját követve igaziból Indiára fájt a foga. Mint alacsonyrangú aktakukac tisztviselő rövid ideig a párizsi hadügyminisztériumban dolgozott. Ott talált olyan aktákat, amelyekből megtudta, hogy már a királyi minisztérium gondolt arra, hogy Angliát India meghódításával lehet térdre kényszeríteni. Mielőtt megindult Egyiptomba, megállapodott az aktuális orosz cárral, hogy két oldalról támadják meg Indiát. Ez jóval a Krimi háború előtt a XVIII. század utolsó éveiben történt. Meg is indult egy kozák csapat a jövőendő hadjáratot előkészítendő. A kozákok még úton voltak India felé, amikor a cárt, I. Pált megfojtották a szokásos pétervári palotaforradalmak hagyománya szerint. Viszont most az volt a különös, hogy a háttérben nem csak a trónörökös, hanem az angolokat is sejtették.

A krimi háborút a rosszul felszerelt orosz hadsereg elvesztette. A cár el se tudta képzelni, hogy Trafalgar és Waterloo után alakulhat egy francia-angol szövetség. A vereség felfedte a birodalom nyilvánvaló szégyenletes elmaradottságát. Simacsövű puskák álltak szembe huzagolt csövű karabínokkal, fából épült vitorlások harcoltak acélszerkezetű gőzhajók ellen. Az orosz vasút még nem ért el a krimi félszigetig, a szövetségesek viszont a háborús körzetben ideiglenes vasúti sínpályát fektettek le. Miklós cár, aki szerint egy sikertelen uralkodó nem érdemli meg az uralkodás jogát, levonta a következtetést és öngyilkos lett, de mint hívő keresztény, és mellékállásban a pravoszláv egyház feje, ezt furfangosan tette. Udvari orvosa figyelmeztette, hogy vigyázzon az egészségére. Mire a cár: „Maga már megtette kötelességét,

hadd tegyem meg én is a magamét”. A hideg, szeles februári Péterváron bunda nélkül hajtatott ki és a gyógyíthatatlan tüdőgyulladásba menekült.

Értelmiségi körökben nagy örömmel fogadták a zsarnok halálhírét. Uralkodása alatt virágzott a rendőrállam, a cenzúra, a külföldi utazásokat megnehezítették, a másképpgondolkozókat eltávolították az egyetemekről, írásaik vagy kéziratban, vagy külföldi kiadványokban terjedtek, egyeseket gyengeelméjűség címén gondnokság alá helyeztek. Miklós elődje, I. Sándor bohó ifjúkorában szabadelvű gondolatokkal koketált, és ezért elterjedt az a politikai babona, hogy egy autokratikus cárt egy liberálisabb fog követni. Ez a váltógazdasági várakozás fennmaradt a bolsevik főtitkárok/első titkárok korában is.

A hivatalos kultúrpolitikát, mert, mint nóvum, ez is megjelent a mindenható állam fegyvertárában a Francia Forradalom hármasszavának mintájára a népművelésügyi miniszter is három szóban foglalta össze: pravoszlávia (görögül ortodox=helyes vélemény), egyeduralom (görögül monarchia=u.a), népiség (?). A XIX. század 40-es éveiben a liberális orosz intelligencia két táborra oszlott. Maga az intelligencia szó értelmiség jelentésben, bármilyen furcsa is, ekkori orosz lelemény. Az egyik liberális tábor szabadságot és törvényességet akart. Ezek voltak a zapadnyikok. (Őket hívhatnánk Nyugatosoknak is, ha a kifejezés nem lenne foglalt a Nyugat című folyóirat köré csoportosult szerzők megjelölésére). A másik liberális tábor is szabadságra vágyott, de az orosz nép számára megfelelőnek tartotta az egyeduralmat, de nem a miklósi, despotikus formában, őket nevezték szlavofileknek.

Nézzük meg, a két tábor viszonyát a hivatalos doktrínához.

A pravoszláviát a szlavofilek a nép természetes vallásának tekintették, amely megvédi Oroszországot a Nyugat mérgező kigőzölgésétől. Egy orosz író emlékiratot nyújtott be a cárnak, amely szerint 1848-ban Európában két valóságos erő létezik: a forradalom és Oroszország. A szlavofilek szerint Nagy Péter tévedett, rossz útra terelte az országot, amikor az európai szokásokat vezette be. Kései elvbarátjuk, a nemrég elhunyt kiváló magyar szobor-építész, Makovetz Imre, még az „átkosban” nem kevesebbet írt, mint hogy Magyarország Szent István korában utat tévesztett. Oroszország megvédte Európát a tatár hordáktól. Ilyet mi is hallottunk itthon török változatban. A szlavofilek a múlt igaz történetét a jövő álmaiba vetítették és istenítették az orosz faluközösséget, az obscsínát. Ez akkor még sértetlenül létezett, egészen 1861-ig, a jobbágyrendszer eltörléséig, amelyet a szlavofilek vártak és reméltek, mert azt a kereszténység ellen való rabszolgaságnak tartották. A múlt idealizálása általában jellemzi a romantikus kort (Victor Hugo, Walter Scott).

A szlavofilok fő ideológusai

Ivan Kirejevskij
(1806-1860)

Alekszej Sztjepanovics Homjakov
(1804-1860)

A nyugatosok főideológusai

Visszarion Belinszkij
(1811-1848)

Alexander Iwanowitsch Herzen
(1812-1870)

A szlavofilek meggyőződéses antikapitalisták voltak. Látták a tőkés rendszer sötét oldalait, ami nem is csoda, hiszen Dickens korában vagyunk, amikor a felszínen főleg a nyomor látszik. A Kommunista Kiáltvány is beszél a reakciós antikapitalizmusról. A pánszláv gondolat sem volt idegen a szlavofilektől. A hivatalosság élesztette ugyan az összes szláv nép egy akolban való összegyűjtését, de ugyanakkor félt is az ezzel járó ramazuritól. Félt hogy ez kiterjedhet Oroszországra és főleg a bekebelezett lengyel tartományokra.

A szlavofil mozgalom vezető hangadói gazdag földbirtokosok voltak. Durva szövésű oldaltgombolós orosz nemzeti ingben, „rubáskában” jártak. Lev Tolsztojról más, mint rubáskás festmény és foto nem is készült. Ellenfelek jogosan és szellemesen csúfolták őket: „Kvasszal vegyítik a pezsgőt”. A népből kiemelkedett értelmiségiek maguk is sokszor gúnyolódnak a saját ellentmondásos helyzetükön. Szergej Jeszenyin: „Napbarnított kezemre glasszékezyút húzok” Vagy Illyés Gyula: „Szmokingban, márványkandallóhoz dűlve, vitázom a nép érdekében”.

A szlavofil gondolat még napjainkban is él. Egy modern szerzőnél (Pjecuh) olvasható a következő szuperszlavofil gondolat: Az orosz a legszabadabb nép a világon. Ha akar, dolgozik, ha nem akar, nem dolgozik. Ha akar, lop, ha nem akar, nem lop.

A zapadnyik csúfnevet ellenfelek ragasztották a zapadnyikokra, akik:

- elutasították a keleti konzervativizmust,
- Oroszországnak a nyugati államok követését ajánlották,
- egyesek alkotmányos monarchiát követeltek, mások az utópista szocialisták elveit követték,
- tudták, hogy nincs forradalmi helyzet, ezt maguknak kell előidézni,
- nézeteik a francia enciklopedisták, és a német aufklerista mozgalommal rokoníthatók,
- látták a kapitalizmus árnyoldalait, mégsem annak elkerülését, hanem annak, mai szóval, emberarcú megvalósulását kívánták,
- nem hittek az orosz nép vallásosságának őszinte mélységében, ismerték a papokat gúnyoló paraszti történeteket és disznó tréfákat.

A zapadnyikok fő figurája, Belinszki (1811-1848) egy részeges hajóorvos vidéken nevelkedett, társaihoz képest műveletlen, idegen nyelveket nem beszélő tüdőbajos, zárkózott férfi, nem vezéri szerepre született, zseniális irodalmi esszéket alkotó író volt. Sajnálta is, hogy a körülmények, irodalmi csecsebecsék írására kényszerítik.

A másik hangadó, Alekszandr Herzen (1812-1870), egy földbirtokos törvénytelen gyereke volt. Apja arról volt nevezetes, hogy 1812-ben Moszkvában maradt – Herzen is akkor és ott született –, és ő vitte Pétevárra a cárhoz Napolon válasz nélkül maradt békeüzenetét. Herzen külföldön töltötte élete java részét. Szerkesztette az ellenzék lapját a Kolokolt (harang). Amikor

átlépte a porosz- orosz határt és meglátta a porosz címert, így szólt barátaihoz: „Mégis ennek a sasnak egy fejjel kevesebbje van.”

Az orosz és az európai utak közti viták, ugyan az önkényuralom vasmarkának szorításában, de békés, hol nyomdai úton, hol kézírással terjesztve, de mindenképpen szóbeli eszközökkel történt. Nem, mintha a vitát a hazai népiesek és urbánusok vitájával össze szeretnénk hasonlítani, de a szavofileket nevezhetnénk „mélyoroszoknak” is.

Ide kívánczok Alekszandr Blok 1918-ban kelt versének egy pár szakasza:

Szkíták

*Ti – milliók. Mi – még többen vagyunk!
Hát keljetek csak harcra vélünk!
Mi – szkíták! Ázsiából származunk
Mi – ferde szemmel, prédát lesve élünk!*

*Hát gyertek! Szörnyű háború helyett
Békés karunk ölelni tárjuk!
Hüvelybe kardjaink! Amíg lehet-
Legyünk testvérek és barátok!*

*De mi - ezentúl ék s pajzs nem leszünk.
És nem bocsátkozunk csatába.
Halálos harcotok keskeny szemünk
Csak nézi majd számítva és kívárva!*

*Nem mozdulunk, amint bős hún hadak
Hullát rabolnak, városokra törnek
A templomokba ménest hajtanak
S fehér testvért égetnek, ölnek!*

A politikai harc a század utolsó harmadában már másképpen folyt. 1862-ben írta egy anarchista: „Mi leszünk az orosz jakobinusok. Háromszor annyi vérfog folyni, és háromszor annyira hatékonyak leszünk!”

Ezeket hívta Dosztojevszkij a FILANTRÓPIA FANATIKUSAINAK. Akinek van bátorsága magába és - fiatalkori - elveibe nézni, és találva érzi magát, gondolja meg, ha olyan helyzetbe kerül, nem vált volna ő maga is az emberbarátság véreskezű fanatikusává?

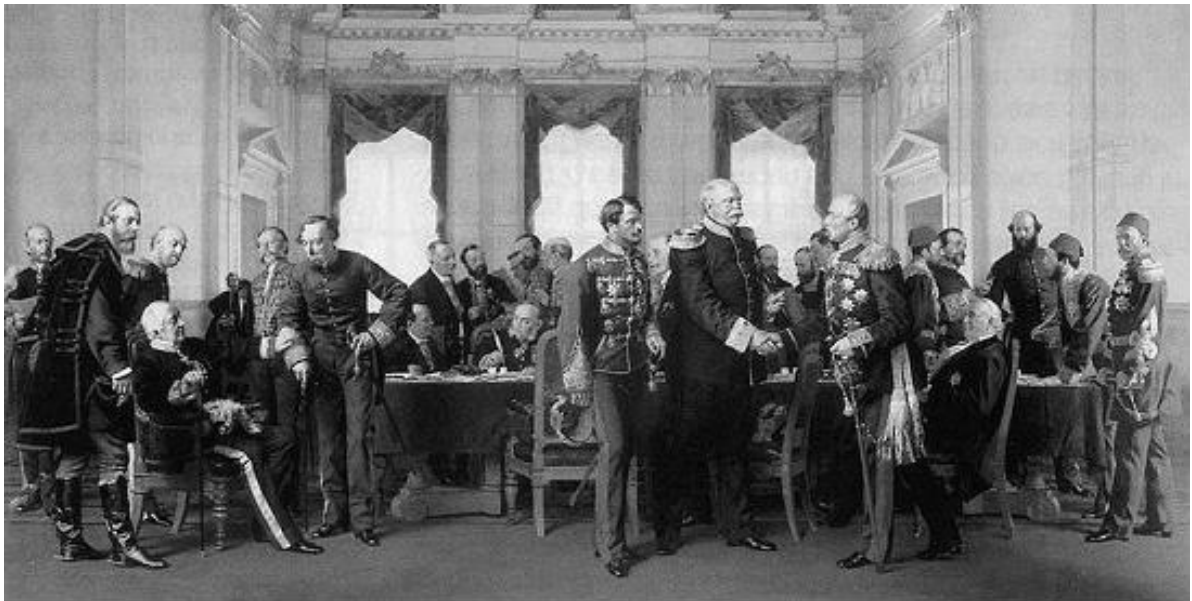
II. Sándor
(1855-1881)

Ferenc József
(1848-1916)

I. Vilmos
(1861-1888)

Berlini kongresszus
1879

A sokadik és utolsó orosz-török háborúra 1879-ben került sor. Ezúttal az európai hatalmak nem vettek részt benne, csak a pálya széléről figyelték az eseményeket, hogy amikor szükségesnek mutatkozik, belefújanak bírói sípjukba. Az oroszok vezettek és győzelemre álltak. A balkáni főhadiszálláson az orosz tábornok befűtetett egy mozdonyt és egy csapat katona kíséretében Isztambuli bevonulásra készült. Már látszottak a főváros fényei, amikor az utolsóelőtti állomáson, San Stefanonál a vasúti távirás egy pétervári táviratot lobogtatva, megállította a szerelvényt. A cár távirata európai nyomásra megállította a vonatot.

A háborút lezáró Berliini Kongresszus Balkán egy részén független államokat hozott létre, egy kis részét Oroszországnak ítélte, más részének kormányzására az Osztrák-Magyar monarchiát kérte fel. Ennek beláthatatlan következményei lettek.

1914. június 28-án Szarajevóban, az Alma-parti sétányon, az osztrák trónörökös kabriolet-limuzin túrakocsijában egy bomba robbant. A pokolgép felvillanása elsötétítette az egész huszadik századot egészen a hirosimai megavillanásig.